

pa

no

ra

37

KRANJ

19. septembra

1964

ma

Letalo za vesoljske pilote

V ZDA so pokazali javnosti novo revolucionarno letalo, ki bo služilo bodočim vesoljskim pilotom za varno pristajanje na Zemlji. Letalo je brez kril in ga bo poganjal reakcijski motor. To novo letalo firme Martin Company bodo uporabljali vesoljski piloti, ko se bodo vračali iz vesolja nazaj na Zemljo. Pred pričetkom zemeljske atmosfere se bodo z njim odlepili od vesoljske ladje in pristali kjerkoli na zemeljski površini.

Novo letalo je brez kril, ima pa

vseeno velike sposobnosti manevriranja. Pilot pristane z njim lahko na poljubnem kraju, ki se nahaja na površini široki 13.000 km in dolgi 16.000 km. Celoten trup letala je namreč tako narejen, da z njim pilot odlično jadra. Prvo takšno letalo so že prekusili, čeprav za zdaj še nima reakcijskega motorja. Pri poskusnem letu so ga dvignili 5000 m visoko, pilot pa je brez težav pristal na določenem kraju. Čeprav letalo nima kril, je letelo s hitrostjo samo 130 km/uro.

Zgornja površina letala je ravna, krila pa so odstranili zato, ker predstavljajo skoraj nepremostljiv problem pri velikih hitrostih, ki jih doseže letalo, ko se vrača iz vesolja na zemeljsko površino. Težka in dolga krila namreč ne morejo zdržati velikih napetosti in močnega segrevanja ob vstopu v atmosfero. Če pa trup tako izoblikujejo, da nadomešča krila, postane letalo mnogo lažje in enostavnejše. Takšno letalo lahko nese na svoji poti iz

vesolja večje breme kot pa enako težko letalo s krili.

Konstruktorji so si zamislili različne oblike vesoljskih letal brez kril, ki so odvisne predvsem od namena potovanja. Obenem so strokovnjaki zgradili letalo tako, da ga bodo lahko večkrat uporabljali. Ko se bo vrnilo s potovanja, zunanje plošče, ki bodo med poletom skozi zemeljsko atmosfero zgorele. Letalo bo s tem spet pripravljeno za novo nalogo. Letalo bo sprejelo na krov lahko do 12 potnikov.

(V. nadaljevanje)

Med ogledovanjem naprav na posestvu smo srečali inženirja Aleksandra Rašovića, ki je glavni strokovnjak in tehnični vodja posestva. V Alžiriji je že drugo leto, v okviru tehnične pomoči, ki jo nudi naša država deželam v razvoju. Inženir Rašović nam je povedal o posestvu marsikaj zanimivega, česar ostali niso izvedeli. Na posestvu pridelujejo, paradižnike, limone, pomaranče in vinsko trto. Ugodno podnebje omogoča pridelovanje paradižnikov skozi vse leto, zato predstavljajo glavni izvozni artikel na francosko tržišče. Na posestvu je zaposlenih približno 1.500 ljudi, kar je veliko več, kot bi bilo potrebno. Vendar so zaenkrat pogoji taki, da zaposlijo največ ljudi kar je mogoče, ker je brezposelnost še precejšnja. Strokovnjakov primanjkuje povsod, tudi na posestvu »Bouchaoni Amar«. Prejšnji lastniki so imeli tu zaposlenih kar dvanajst agronomov in več sto tehnikov ter drugih strokovnjakov. Po nacionalizaciji so vsi ti strokovnjaki, v pretežni meri Francozi, zapustili posestvo in odšli v domovino. Posestvo je

Sicer pa je Alžirija bogata dežela. Globoko v saharškem pesku leže ogromne količine »tekočega zlata« — nafte, ki je poglaviti »apetit« francoskih kapitalov. Znatne so tudi količine cinkove, svinčene in bakrove rude. Prav tako pa je treba ponovno omeniti rodovitnost zemlje in ugodne podnebne razmere v sredozemskem pasu, ki omogočajo razvoj moderne kmetijske proizvodnje. Tuji kapitalisti so zgodaj ocenili naravna bogastva dežele in jih v največji možni meri tudi izkoriščali. Skromen podatek govori, da je v letu 1954 (ob pričetku revolucije) posedovalo 630.000 domačih posestnikov 7.300.000 ha zemlje (ali povprečno 11,5 ha na posameznega lastnika), da pa je 22.000 tujih posestnikov imelo v rokah 2.700.000 ha zemlje (ali povprečno 127 hektarov na posameznega lastnika!). Poieg tega je bila v rokah tujih gospodarjev le najboljša zemlja. Po zmagi revolucije so morali tujci zemljo zapustiti. Ljudstvo je z nacionalizacijo ogromnih posestev zagotovilo osnovo novemu kmetijskemu gospodarstvu. Isto velja tudi za industrijo, le, da je bila ta manj razvita, ker za kolonizatorje ni bilo privlačno graditi večjih industrijskih objektov. Mlada država se popolnoma za-

življenje in delo. Mladina sicer trga vezi s preteklostjo in se z vso vneto loteva nalog v izgradnji lepše prihodnosti. Alžirski mladinci in mladinke se zbirajo v mladinske delovne brigade, ki gradijo številne pomembne objekte. Tudi pri njih velja v celoti geslo, ki so ga pred skoraj dvajsetimi leti postavili naši graditelji — brigadirji: »Mi gradimo progno — progno gradi nas!« Tudi pri njih, kakor pri nas so mladinske delovne brigade prvi korak v šolo samoupravljanja, v graditev boljše in srečnejše človeške družbe.

Petek, 24. julija

Predsednik Ben Bella med nami

Naše bivanje v Zerald gre h koncu. Sedaj se že skoraj vsi poznamo (ševeda le po narodnosti, po imenih mnogo manj). Tudi jezik ne dela več posebnih težav. Žalostna ugotovitev ob upoštevanju dejstva, da bomo že čez dva dni odrinili domov. Življenje teče po ustaljenem redu, tako, da se zdi, da se ne zgodi prav nič zanimivega, omenbe vrednega. Pač! Za danes zvečer je napovedan obisk predsednika republike

Skupina udeležencev zborovanja

danes urejeno na principih samoupravljanja, kar velja skoraj za vsa kmetijska posestva v deželi. Vrhovni organ je delavski svet, poleg njega upravni odbor in direktor. Zanimivo je, da je direktor posestva neposredni predstavnik države (tako je bilo tudi pri nas v obdobju administrativnega upravljanja do leta 1950) in ga imenuje ministrstvo za kmetijstvo in agrarno reformo. Kljub številnim težavam so delovni rezultati lepi, še lepše pa je pričakovati, ko bodo urejeni kadrovski in materialni problemi, je menil inženir Rašović.

Cetrtek, 23. julija

Demokratska in ljudska republika
Alžirija

Danes smo poslušali zanimivo predavanje mladega profesorja Bounedjarja z Univerze v Alžiru. Govoril je o današnji neodvisni Alžiriji in nekaterih glavnih aktualnih problemih dežele.

Dežela ima približno dvanajst milijonov prebivalcev. Francoski kolonializem je v 130 letih ekonomskega izkoriščanja ter političnega in kulturnega prisiljevanja opravil svoje in pustil težke posledice. Te se odražajo zlasti v gospodarski nerazvitosti, kulturni zaostalosti velikega dela prebivalstva, posebej pa še v nasprotjih, ki naravnost bodejo v oči. Vsemu temu so se pridružile še posledice sedem in polletne oborožene narodnoosvobodilne borbe.

veda pomembnosti lastne industrije, zato vlaga ogromna investicijska sredstva in napore za zgraditev potrebne gospodarske baze. Poseben problem je nastopil takoj po odhodu tujih strokovnjakov, ko je večji del kmetijske in industrijske proizvodnje skoraj povsem zamrl. Vendar le za krajsi čas. Delavci so s pomočjo domače in redke tuje tehnične inteligence ter ob znatni podpori ljudske oblasti, prevzeli proizvodnjo in upravljanje v svoje roke. Nastal je svojstven sistem samoupravljanja, za katerega so na eni strani značilni demokratični principi socialistične dežele, na drugi strani pa močna kontrola države, ki z njej lastnimi sredstvi čuva pridobitve revolucije. Z zakoni iz marca preteklega leta so bili osnovani delavski sveti in upravni odbori ter drugi organi samoupravljanja, ki skrbijo za proizvodnjo, njeno krepitev in razvoj gospodarstva v deželi.

Seveda je bilo nujno potrebno zagotoviti ustrezne strokovnjake, ki bodo proizvodnjo organizirali, ki bodo pomagali pri gradnji novih objektov in usposabljali domače kadre. Pretežni del te pomoči sestavljajo strokovnjaki iz številnih držav, ki v okviru mednarodne tehnične pomoči in sodelovanja prispevajo k izgradnji mlade neodvisne dežele. Med njimi je precej jugoslovanskih strokovnjakov za različna področja. Številne težave povzročajo tudi toge verske tradicije, kar je zlasti očitno v neenakopravnem položaju žena. Verski predsodki jim ne dovoljujejo enakovrednega vključevanja v javno

Ahmeda Ben Bella. Naselje se gizzavo pripravljajo na sprejem visokega gosta, posamezne skupine pa vadijo nekaj točk za krajsi kulturni nastop.

Pred dobro uro je prispel predsednik republike v spremstvu najožjih sodelavcev. Globoko se mi je vtisnil v spomin otožni izraz na obrazu mladega državnika, ko je v pozoru poslušal državno himno, s katero ga je pozdravilo naše naselje. Slaba dva dneva sta pretekla od strašne katastrofe, ki je terjala več sto življenj in na stotine ranjenih. In to ravno na dan, ko se je vrnil iz Kaira, kjer je sodeloval na konferenci voditeljev afriških držav. Pred dvema dnevoma so kolonialistični plačanci izvedli eno najhujših sabotaz. Minirali so egiptovsko ladjo »Star of Alexandria«, ki je natovorjena z municijo in razstrelivom za alžirsko vojsko, priplula v luko Annaba. Ob igranju himne se je predsednik Ben Bella gotovo spomnil nedolžnih žrtev omenjene tragedije.

JURE HRIBAR

Iz popotnega
dnevnika

Al
ži
ri
ja

Medved spet v Bohinju

Verjetno se še vsi dobro spominjate, kako je delal bohinjski medved škodo živinorejcem tega okoliša. Več let je to trajalo. Napravil je za več sto tisoč dinarjev škode. Priredili so številne pogone, da bi ga ujeli, vendar brez uspeha. Januarja letos se je ponovno odpravilo na pogon okoli sedemnajst lovcev LD »Bohinjska Bistrica« in državnega lovišča »Triglav« in tedaj je znan medved »padel kot žrtev« lovca Toneta Zupana. Nagrado 300.000 dinarjev so si lovci med saboj razdelili.

Dejali smo, da je ubit. Vendar se je v sredo zopet vrnil v Bohinj, tokrat mnogo mirnejši, nič več nevaren. Ko sva se s kolegom Frančkom vračala z Bleda v Kranj, sva srečala pri Lescah rdeč volkswagen KR 43-67, ki ga je vozil lastnik Jože SKANTAR iz Bohinja. Pred njim je vozil z enakim avtomobilom ZVANOV Jože. V avtomobilu pa pravi pravcati medved! Takoj sva obrnila in za njim. Na Bledu sva jih zaustavila. Pogledala sva si vso stvar malo pobliže in ugotovila, da je to isti medved, ki je pred nekaj več kot pol leta lomastil po bohinjskih gozdovih. Seveda je bil mrtev; peljali pa so ga iz Ljubljane, kjer so ga nagačili.

Ko sem povprašal Jožeta, kam ga bodo peljali, mi je povedal, da verjetno v hotel »Pod Voglom«, kjer si ga bodo obiskovalci »Kravjega bača« lahko od blizu ogledali.

JOZE JARC

Fotografije FRANC PERDAN

POLsocialistični MARTIN

Milčinski-Novak

Kako so ga testi- rali in ženili

Polsocialistični Martin je bil še vedno brez službe in mati je rekla: »Sinek Martinek, pojdi z menoj na zavod za zaposlovanje delavcev, vse, kar ti tam najdejo, nama prav pride, kajti je že tako, da dandanes brez zvez do dobre službe nikakor ne prideš, pa če po vseh štirih hodiš!« Zavezala mu je kravato in šla sta na zavod.

Na zavodu sta se zglasila psihologu in je mož pripravil Polsocialističnemu Martinu čuda zanimiv test, da bi ugotovil, kakšna mu brli žarnica v glavi in kako ga ubogajo roke in prsti. Pokazal mu je veliko iglo in ga vprašal, kaj bi se z njo dalo početi.

»Dobra bo,« je rekel Polsocialistični Martin, »za krpanje tistih lukenj, ki jih je toliko v naših zakonih o socialnem skrbstvu in varstvu.« Psiholog je zazijal, rekel pa nič.

Spet mu je izročil uporabno reč, bilo je pluzno železo, in ga baral, kaj bi z njim.

Polsocialistični Martin, bistra glava, ni okleval. »Tistim bi ga dal v roke, ki v pisarnah kmetijskih zadrug stole grejejo in bi jih na njivo nagnal!« Psihologa je skoraj kap, rekel pa ni nič.

Spet je nesel v predal, ponudil mu kos mesa. Polsocialistični Martin je odgovoril: »Rotacija vas je dalal. Da ne veste, kaj bi s tem? V špirit bi ga spravil, da bi delavski otroci videli in vedeli, kakšno je meso, ker ga pri teh cenah kmalu ne bodo več poznali.« Psihologu se je kolcnilo, rekel pa ni nič.

Drugo pot mu je v roko porinil polič vina. Veselo je rekel Polsocialistični Martin: »Materi ga bom dal, da ga popijeva za zajtrk, saj bo skoraj cenejše kot mleko!« Psihologa je vrglo pokonci, rekel pa ni nič.

Spet je šel in Polsocialističnemu Martinu prinesel dva prsta širok, pol vatra dolg platnen trak. »Kaj bi z njim, Martin?« In se je Polsocialistični Martin kritično popraskal za ušesom in rekel: »Malo bi ga še obrezal, pa bi bil kar dober za topless!« Pred psihologom se je soba zamajala kot pijana, rekel pa ni nič.

Spet se je spravil nad predal, izvlekel na dan vrico. Mu je pomežiknil Polsocialistični Martin: »Škoda nad škodo, da nisem na položaju! Bi z njo otrobe na sestankih vezal!« S psihologom nekaj ni bilo v redu, davil se je in kašljal, rekel pa ni nič.

Poslednjikrat je odprl predal, s strahom prosil Polsocialističnega Martina, naj vzame to povečevalno steklo in mu pojasni, kako bi ga obrnil sebi in družbi v korist. Polsocialistični Martin se ni prav nič mudil z odgovorom, nego je dejal: »Zdravnikom splošne prakse bi ga poslal, da bi svoje paciente malo skrbneje in natančneje pregledovali!«

»Nak,« je rekel psiholog, »zame si premoder, naj kdo drug poskusi s tabo! Kaj vam pravim, gospa tovarišica: oženi naj se vaš sin!«

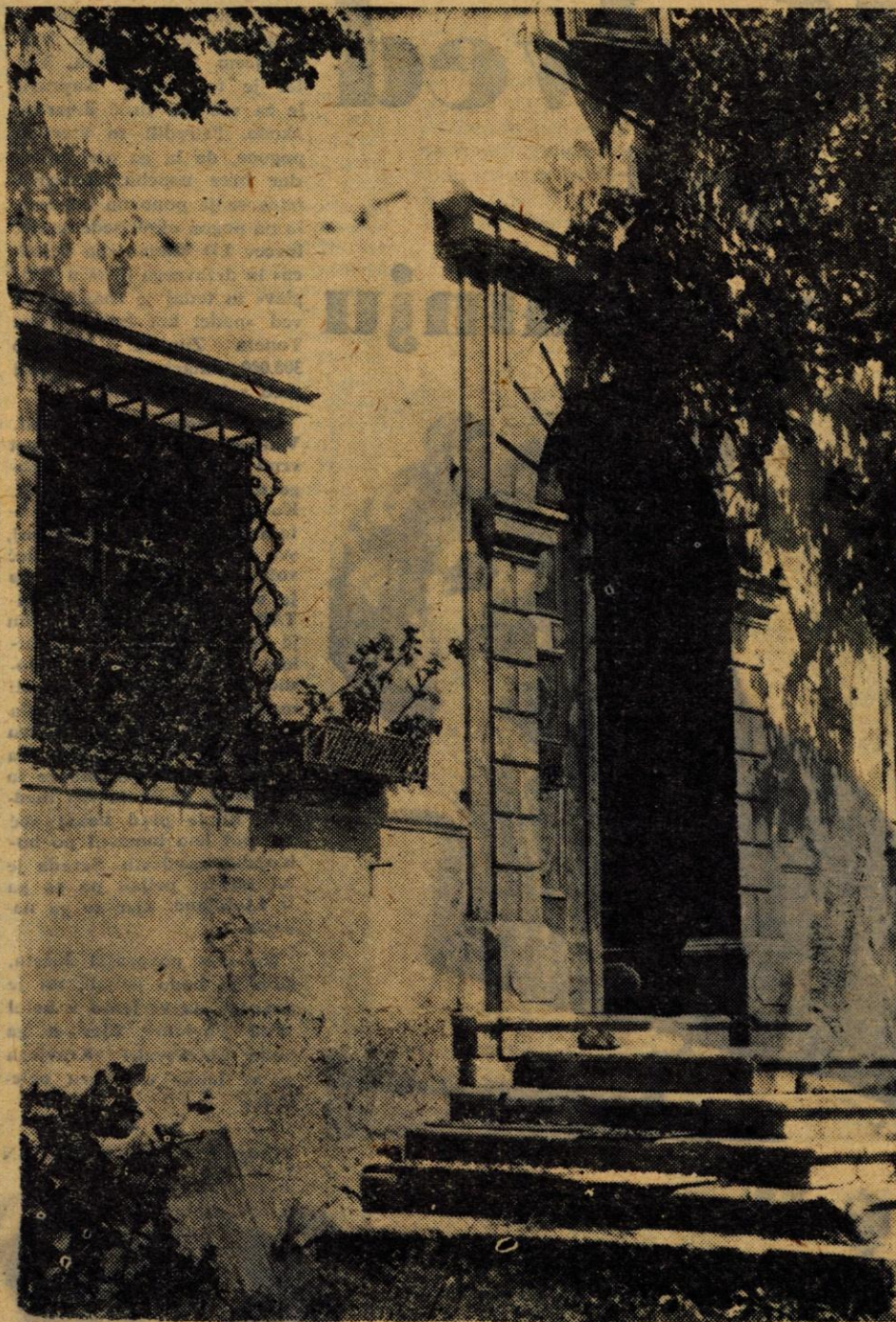
Polsocialistični Martin je zmeraj rad ubogal in tudi to pot se ni branil, le vprašal je, kako bi naredil, da se oženi.

»E«, je rekla mati, »na ples pojdi, tam je dosti deklet pa malo oči okrog sebe vrzil. Na kateri ti obise, tisto vzemi!«

Polsocialistični Martin je ročno stopil v tovarniško menzo in si iz porcije golaža kmalu izbrskal par volčskih oči; potem je šel na ples in jih vrgel okrog sebe. Pa je zadel pevko pred mikrofonom naravnost v odprta usta, ko se je drla twist, debelo je požrla, užaljeno je mislila, da mu njeno petje ni povšeči, besno je izrgala solistu saksofon iz rok, trdo z njim pobožala Polsocialističnega Martina pe betici.

Privekal je k materi in ji pokazal buško: »Nikarte mati, ne bom se ženil, preveč boli!«

In je Polsocialistični Martin do te številke Panorame ostal kar tako in ga katera še lahko dobi. Korajžo, Gorenj!

Portal Tavčarjeve rojstne hiše (Foto: Fr. Perdan)

Iščem honorarno zaposlitev

Take ali slične vrstice oglasa čitamo iz dneva v dan, v dnevnikih časopisih v rubriki »Mali oglasi.« Kdor pač išče honorarno zaposlitev, temu se ni čuditi, kajti zadnje čase je opaziti, da honorarno delo postaja sestavni del našega življenja in kdor hoče naše skakajoče cene dohajati, ta mora pač imeti še stranski vir ali bolje rečeno kar kanal finančnih dohodkov. S honorarnim delom se ukvarjajo večinoma tisti ljudje, ki v svojem rednem delovnem času NE MOREJO podelati vsega svojega dela in MORAJO zaradi tega delati še v prostem času. Vsekakor je velika razlika med rednim in honorarnim delom. Med honorarnim delom na priliko ne morete govoriti po telefonu s svojim prijateljem, kam boste šli s fi-

čotom na nedeljski izlet, ne morete reševati nagradnih križank, ne morete piti turške kave, rakije, ne morete skočiti momentano na trg po solato itd. itd. Vidite, vse to pa je dovoljeno, da delate med delovnim časom. Po statističnih podatkih je celo dokazano, da pogrizejo uslužbenci več peresnikov in svinčnikov med rednim delovnim časom kot med honorarnim delom; mogoče so ponekod uvedli prav zaradi tega tudi honorarno delo.

Da je honorar med ljudmi ena zelo priljubljena stvar, je razvidno že iz tega, če je nekdo dopoldne v službi, je popoldne gotovo arhivar, zvečer biljeter, ponoči pa nočni čuvaj itd. Taki so veseli, da imajo redno službeno mesto, kjer se lahko vsaj nekoliko spočijejo. No, ker

je ene take vrste tudi moj, sosed Francelj, sem ga zdaj vprašal, če ni nič zmanjše vprašal, če ni nič zmanjšane, ko ima toliko honorarnih služb, pa mi je odgovoril: »Ja veš, dragi moj, popoldne honorarno delam, dopoldne sem pa samo v službi. Kljub temu pa dobro zaslužim. Bruto pridem na okoli 80.000 din, neto dobim izplačano 45.000 din, ampak zelo me pa firbec matra, komu ostane tara. Ker je vedno več honorarnih zaposlitev mislim, da bi bilo dobro, da bi uknili redno uradno delo in uvedli samo honorarno delo. Tako bi bilo več narejenega in rešenih veliko več prošelj pravočasno. Kljub temu pa, da je po svoji vsebini honorar različen pa vsestranski ima to dobro lastnost, da nam olajša oziroma skomandira boljše življenje. GREGA

MED RAKOM IN ŽARKI, KI PRODRAJO IZ ZEMELJSKE GLOBINE, JE SKRIVNOSTNA POVEZAVA. SEVAJO JIH VODNE ŽILE, LEŽIŠČA RŪDE, NAHAJALIŠČA NAFTE, PLASTI PREMOGA. ZARADI TEGA ŽARČENJA UMIRAJO RASTLINE. LAHKO POVZROČAJO RAKA IN POSPEŠUJEJO RAST OTEKLIN. ZA ZDAJ VEMO O ZEMELJSKIH ŽARKIH ŠE MALO. ZA ZNANOST SO SE NERAZISKANO PODROČJE.

Nevarnost, da zbolimo za rakom, je največja tam, kjer učinkujejo na človeški organizem različni činitelji, ki pospešujejo rast celic: nenehno draženje mehanske, kemične ali fizikalne narave, zadrževanje v področjih, kjer je ozračje zastrupljeno s plini in prahom, nepravilna in škodljiva prehrana itd.

V zadnjih nekaj letih pa se kopičijo poročila geologov, biologov, fizikov in zdravnikov, ki govorijo o tako imenovanih »dražilnih pasovih«. Ljudi, katerih postelje stojijo nad takimi mesti (nad podzemeljskimi vodnimi žilami, nahajališči rude), muči nespečnost, revma, astma in mnoge druge bolezni. Česti so pojavi prezgodnjih rojstev, splavov, posebno pa raka.

Tipičen je primer Erike G., stare 41 let, neporočene, tajnice neke odvetniške pisarne.

Do svojega 39. leta je bila zdrava kot riba. V prostem času je hodila na izlete, ukvarjala se je s športom in je bila dobra in vzdržljiva plavalka.

Spomladi leta 1962 se je preselila iz majhnega stanovanja v zahodnem delu mesta v večje in lepše. Po nekaj tednih opazi na sebi simptome, ki so ji bili doslej tuji: ne spi več tako dobro, živčna je in razdražljiva.

Opazi, kako ji pohajajo moči. Ze najmanjši napor jo zelo utruja. Z eno besedo: ni več zdrava, energična ženska, kakršna je bila poprej.

Spočetka krivi za svojo utrujenost preobremenjenost z delom. V preteklih nekaj mesecih je opravila mnogo nadur, ker si je hotela čimprej opremiti novo stanovanje.

Preteče nekaj tednov. Stanje se nič ne izboljša, nasprotno, še slabše se počuti. Erika prosi za dopust in odpotuje na Jadran. Sonce, voda in zrak storijo svoje: že po nekaj dneh se počuti kot prerojena. Živčnost in razdražljivost izgineta. Telesna teža se dvigne. Na koncu dopusta je Erika spet polna svežine in moči.

Še preden nastopi jesen so težave zopet tu: nespečnost, razdražljivost, živčnost, mlahavost. Temu se pridruži še nekakšen pritisk v spodnjem delu telesa.

Erika obišče zdravnika, ki po temeljiti preiskavi ugotovi majhno tvorbo na maternici, vendar ji svetuje, naj z operacijo še počaka. Po nekaj tednih tvorba naraste in je že tako velika kot pest. Zdi se, da je operacija nujna. Erika pa se operacije boji. Neka kolegica, katere sestra je imela podobne težave, ji opiše njen primer: »Prijatelj ji je svetoval, naj da stanovanje preiskati, če ni morda pod vplivom zemeljskega žarčenja. Odkritje: podzemeljska vodna žila!

Posteljo so premaknili v drug kot sobe. Ze po kratkem času so izginile težave, tvorba je uplahnila.

Tudi Erika da preiskati svojo sobo. Rezultat je isti: podzemeljska vodna žila pod mestom, na katerem je stala postelja. Ko premostijo posteljo v drug kot sobe, izginejo tudi pri njej vsi znaki utrujenosti in živčnosti in tudi tvorba postaja vse manjša, dokler slednjič čisto ne izgine.

Erika G. je danes prav tako zdrava kot kdaj koli poprej.

Zmotno bi bilo misliti, da so zemeljski žarki vzrok slehernemu rakastemu obolenju, gotovo pa je, da pospešujejo razvoj rakastih tvorbo v več primerih, kot bi človek mislil.

Freiherr von Rolshausen, Bonn, ekspert na tem področju, pravi: »Leta 1951 me je sodno-

medicinski institut bonnske univerze prosil, naj preiščem 50 mest, na katerih so stale postelje bolnikov, ki so umrli za rakom.

Pri preiskovanju so bili vedno prisotni najmanj trije zdravniki. V nobenem od petdesetih primerov mi niso pokazali, kje je stala postelja, marveč le sobo. Često sem našel v sobi čisto drugačno pohištvo. Stanovalci pa največkrat niso imeli nikakršne zveze s pokojnikom in je bil torej kakršenkoli vpliv na moje ugotovitve izključen. V 48 primerih sem ugotovil dražilni pas in šele potem, ko sem ga prisotnim zdravnikom točno označil smo vprašali stanovalce, kje je stala postelja umrlega bolnika.

na zatožni klopi

Vsi brez izjeme so pokazali mesto, kjer sem ugotovil žarčenje.

Oglejmo si še drug primer, ki še jasneje kaže na skrivnostno povezavo med rakastimi obolenji in zemeljskim žarčenjem. Dunajski bog. Emil Demuth poroča:

»Pri svoji, na raku oboleli materi, sem med negovanjem opazil čudne bolezenske pojave. Imel sem vtis, da jih povzročajo neznani dražljaji, ki ležijo zunaj telesa. Najhujše napade bolečin sem opazil npr. točno ob določenih večernih urah, izginili pa so redno ob 4. uri zjutraj. Čudno je bilo tudi to, da se je materino bolezensko stanje po preselitvi na Dunaj nenedoma poslabšalo.

Koncem maja 1949 je prinesla žena v hišo neko rastlino (maranta — kerchoveana). Ze po nekaj dneh sem opazil, da so se listi rastline ob večernih urah postavili pokonci, kot bi hoteli ubežati nekakšnemu dražljaju, ki je prihajal iz globine in ogrožal njihovo življenje. Listi so zadrževali drug v drugega in v nočni tišini se je slišalo rahlo šumenje. Skrb za mater mi ni pustila časa, da bi se s tem pojavom podrobneje ukvarjal. Tudi po materini smrti bi gotovo pozabil nanj, ko me rastlina ne bi ponovno opozorila nase s čudnim gibanjem.

Ko sem nekega oktobrskega večera stopil v sobo in prižgal luč, sem si ogledal maranto. Bilo je ob uri, ob kateri so njeni listi občajno štrleli navpično proti stropu. Tega večera pa so izgledali kot odprti dežnik. Očividno je bila maranta pod vplivom zunanjih sil.

Kasnejše raziskave premikanja listov različnih marant, med katerimi jih je nekaj stalo na dnevni svetlobi, druge pa v popolni temi, so pokazale, da so dejansko bili vzrok neznani zunanji faktorji. Tudi med bolezenskimi znaki pri moji materi in gibanjem listov marante je bila povezava.

»Rastline se na takih dražilnih pasovih ne počutijo dobro,« piše dr. Curry, »in poskušajo vse, da bi se izognile zemeljskemu sevanju. Kjer jim ne uspe, njihova rast zamre.«

»Spominjam se nenavadnega bolezenskega znaka pri materi,« poroča dalje Emil Demuth. »Kmalu po povratku iz bolnice je pričela tožiti nad bolečinami v križu, katerih ni v bolnici občutila niti pred operacijo niti po njej.

Spočetka smo mislili, da jih je povzročila neprimerna lega telesa, vendar so ostali vsi poskusi, da bi ji olajšali bolečine z obračanjem telesa, zaman. Nazadnje me je mati prosila, naj jo prenesemo na kavč, ki je stal v sobi. Ustregli smo njeni želji in čez nekaj časa smo osupli ugotovili, da so bolečine čisto prenehale.

Vzrok tem pojavom — katerega sem mogel ugotoviti šele po mnogih mesecih — sta bila dva podzemeljska vodna tokova, ki smo jih odkrili s pomočjo fizikalnih merilnih metod.

Podzemeljski vodni tokovi izžarevajo močne žarke. Pospešujejo rast celic in s tem tudi nagnjenje k rakastim obolenjem pri ljudeh, ki spi-jo nad podzemeljskimi vodnimi žilami. Nekateri žarki rast celic pospešujejo, drugi spet zavirajo. Človek potrebuje za svoje življenje obe vrsti žarkov, vendar v nekem točno določenem razmerju. Rak nastane verjetno le tam, kjer je porušeno razmerje med obema vrstama žarkov.

V stanovanjih, ki ležijo nad podzemeljskimi vodnimi tokovi, propadejo po kratkem času skoraj vse cvetlice ali druge rastline. Živali se takih mest vedno izogibajo. Človek, ki se zadržuje nad takimi žilami, čisto oboli za rakom.

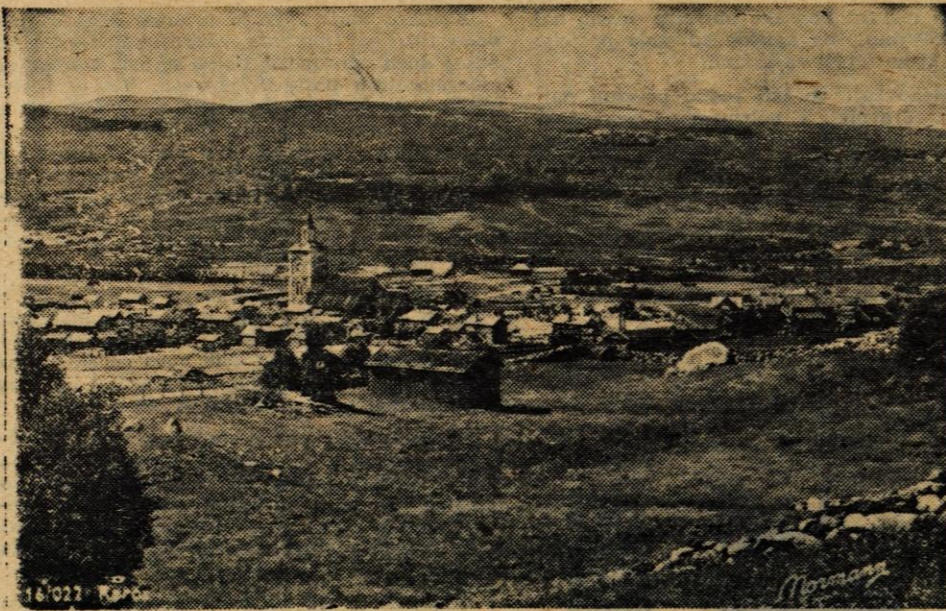
Raziskovalne ekipe svetovne zdravstvene organizacije (WHO) so v zadnjem času odkrile v gorah in džunglah Bolivije, Brazilije in Peruja nekaj vasi, katerih prebivalci so komajda poznali bolezen. Neznane so jim predvsem srčne bolezni, rak in duševne bolezni. Okrog teh vasi so bolezni prav tako razširjene kot v vseh drugih deželah zemeljske oble. Čeprav živijo vaščani v veliki revščini, in ne poznajo nikakršne higijene se jih te bolezni doslej niso lotile. Zdravniki so med drugim ugotovili tudi, da se je bolezensko stanje bolnikov, ki so se preselili v te vasi, že po kratkem času izboljšalo. Druge ekipe svetovne zdravstvene organizacije poročajo o podobnih področjih v Pakistanu, Indiji in Centralni Avstraliji. Narod Hunca, ki živi ob vznožju Hinduša in Himalaje ne pozna nobene bolezni civiliziranega sveta. Zdravniki poročajo o visokih starostih in skorajda neverjetnem zdravju tega naroda. Hranijo se predvsem s sočivjem, sadjem, žitom in marelicami, ki jih jedo bodisi sveže z drevesa ali posušene (marelice vsebujejo mnogo magnezija, ki zavira rast rakastih tvorbo).

Ta narod ne pozna ošpic, kašlja, nahoda, rahitisa, predvsem pa mu je neznan rak. Ali ni v njihovi »dolini sreče« nobenih izžarevanj? Ali posedujejo posebne duševne moči?

»Ko bi se medicinskemu raziskovanju posrečilo razvozlati skrivnosti takih »imunih področij«, bi to prav gotovo vplivalo na človekovo usodo, kakor tudi na tok zgodovine.«

To so zaključne besede poročila svetovne zdravstvene organizacije pri Združenih narodih.

KONEC

Malo naselje v notranosti Norveške z domovi iz brun in obsežnimi pašniki

Preveč skromne so besede, da bi z njimi mogla prikazati lepoto daljne severne dežele, ki se mi je na vsej dolgi poti dozdevala prav taka kot lepota, ki se vsakomur razkazuje, daje pa nikomur. Fjordi, jezera, slapovi, bujno zelenje... večni sneg, urejena naselja, polna cvetja, umirjenost norveških prebivalcev in neprijazno severno podnebje. To je Norveška, ki obsega 323.917 kvadratnih kilometrov, od tega je ledenikov 4600.

dremal je in tako slonel nad 1100 m globoko smrtjo. Ko je njegova mati zagledala ta grozljivi prizor, jo je od strahu zadela kap, tako da je napot ohrnela, deček pa se je kasneje sam prebudil in le svoji gibčnosti se ima zahvaliti, da je za las ušel »globoki« smrti.

Veličastna je pokrajina v večernem mraku (kajti noči na Norveškem oz. Skandinavskem polotoku praktično

gorate predele Norveške, skoraj nisem našla naselja, ki bi bilo situirano na takem prostoru, da ne bi imelo vsaj pogled na jezero, fjord ali reko, če že ni bilo postavljeno ob vodi. Največkrat se vrsti jezero za jezerom kot nepretrgana veriga, eno lepše od drugega. Ker je pokrajina bolj redko naseljena (celotna Norveška ima na primer le 3,5 milijona prebivalcev), so jezera večinoma osamljena, čista in lepa kot kristali. V nižjih predelih pa jim lokvanji ob obalah dajejo še poseben šarm, nekak ženski kič bi rekla. Najbolj všeč pa so mi bila jezera z malimi otočki, pokritimi z brezami ali bori. Vmes pa sem največkrat opazila kako rdečo hišico, ki ždi pod drevjem kot velika goba hudomušnica. Gledala sem vso to lepoto in včasih se mi je dozdevalo, da sem pijana od nje...

Videla sem jezero Hornindalsvatnet, ki slovi kot najgloblje jezero v severni Evropi, saj njegove vode segajo v globino 900 m. Na enem izmed njegovih otočkov si je neka stara norveška familija omislila svoje lastno pokopališče, z belo leseno kapelico v borovem gozdiču. »Kot na filmskem platnu« je pripomnil moj spremljevalec. Na drugi strani jezera Hornindalsvatnet, ki je dolg 30 kilometrov, so raztresene samsamezne kmetije, ki jim je edina zveza s svetom — čolni!

V svojem tritedenskem križarjenju po Norveški nisem opazila hiše, ki bi bila brez vrta, še manj pa, da bi bil vrt zapuščen. No, zdaj pa si verjetno zamišljate zelenjavo, krompir in podobno. Kakšna pomota! Vrtovi služijo Norvežancem le za okras: za nizko travo in cvetje, živopisano cvetje... Koliko je samo cvetja! Ne morete si predstavljati! Norveški dom je res prava »kučica v cvetju«. Ni je hiše brez cvetja! In kako so pri tem domiselni ti Skandinavci! Stare kotle, samokolnice, dotrajane sode, amortizirane gume... vsoto tako šaro lepo pobarvajo, postavijo na sočno zeleno livado in jo okrasijo s cvetjem.

V arhitektonskem pogledu se zapadni obalni predel loči od notranjega. Zlasti slikovita so naselja na zahodu z raznobarnimi lesenimi hišami: belimi, zelenimi, modrimi, rumenimi. Kot hišice iz kartona! Ta pestrost je zlasti značilna za večja naselja ob obali. Tradicionalni stil norveških domov pa je bela hiša in rdeč hlev oziroma garaža z belo pobarvanimi okni. V notranjosti so domovi masivnejši, grajeni iz brun in nepobarvani. Interesantne so zlasti tiste hiše, ki so krite z rušjem, tako da na strehah raste trava, grmovje in cvetje!

Da, taka je Norveška — dežela tisočerihi fjordov.

Številnimi predicami v podeželski kranjski okolici, ki so predle zanj volneno prejo, je zaposlil skupno okoli sto oseb. Tkalnica pa ni izdelovala le odej, pač pa je tkala tudi raševino in grobše vrste sukna. Prav lahko trdimo, da je treba iskati v tej tkalski delavnici, ki se ji je v poznejših letih pridružila še Florianova kocarija v Lajhu in Pinčeva tekstilna barvarna in tiskarna, začetke kranjske tekstilne industrije. To dejstvo je bilo doslej krivično pozabljeno in vsekakor pre-

BINI PODBEVSEK

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

Potem, ko smo že omenili sosede in znanca v ozki uličici, kamor so bila obrnjena tudi vežna vrata pesnikovega bivališča, nikakor ne smemo zgrešiti rodbane Valentina Pleiweissa (1785—1866). Doslej smo naštevili po večini le slučajna, bolj ali manj kratkodobna Prešernova poznanstva. S Pleiweissi pa je bil pesnik v stikih več časa svojega bivanja v Kranju in še več desetletij po njegovi smrti je bilo oboje imen usodno povezanih.

Začetnik kranjske veje Pleiweissoev je bil Nikolaj. Izredno podjeten, bister in odločen selfmademan, iz starega kmečkega rodu pod Stožicem. Ze v letu 1609 je v zemljiških knjigah zapisan njegov prednik Simon Pleybes s Trstenika. Odkod to tuje ime pod našimi gorami? Morda od nemških Korošcev, ki so prišli pred dvajsetimi stoletji kopat rudo v ondotnem hribu Štrucu? Ime pa je pomenilo brčas prej svinčnik, vulgarno »plajbes«, čeravno je »svinčeno belilo« pravi prevedeni pomen za belo barvilo.

Nikolaj Pleybes je sredi 18. stoletja zapustil svoj rodni dom »pri Frjanu« na Trsteniku in se kot izvežban tkalec naselil v Kranju. Nenavadno marljiv, spreten in podjeten mož je kmalu dovolj zaslužil. Toliko, da si je mogel že leta 1782 kupiti lastno hišo, skromno, a vendar domek za družino, ki si jo je prav tako kmalu v Kranju ustvaril. Ta hišica, temnih in omejenih prostorov, še danes stoji v Tavčarjevi ulici št. 25 (po katastrofu Mesto št. 166) po domače pri »šprajcerju«. V tej hiši je stari tkalec »Niklas« leta 1806 tudi umrl.

Hišo in obrt je sedaj prevzel sin Valentin, »Balant«. Toda, če je bil oče Niklas predvsem sposoben in umetelen tkalec, je bil Balant v prvi vrsti trgovec in podjetnik. Izdelke domače delavnice je sam prodajal, hodil z njimi po sejnih, kupčeval in dohodke skrbno hranil. Trezen, varčen, nadarjen in srečne roke, je v razmeroma kratkem času zagotovil dostojen obstoj svoji številni družini. S potovanji si je razširil trgovsko in strokovno obzorje tako, da si je mogel v Kranju sam urediti prvo tovarno odej, »kocarijo« na založniški osnovi.

In še tega ne smemo prezreti, da je bil prav Konrad Pleiweiss, ki je poleg bratov Lokerjev, eden redkih kranjskih zavodnih narodnjakov, ki je upal v aprilu leta 1848 pristopiti k nevarnemu, za tiste čase skoro revolucionarnemu Slovenskemu društvu v Ljubljani. Ostali vidni Kranjčani so nasprotovali idejam in širjenju tega društva, celo opozarjali so oblasti na politično rovarjenje dunajskega in ljubljanskega Slovenskega društva! Bil pa je Konrad Pleiweiss tudi eden od prvih

malokrat poudarjeno. Vseskozi se je doslej trdovratno trdilo, da so tuji začetniki tekstilne podjetnosti na območju našega mesta. Vidimo pa, da so korenine vendarle naše, domače.

Uživali pa so izdelki kranjskih tkalcev že takrat dober sloves daleč naokrog in bili odlikovani na deželnih obrtnih razstavah v letih 1838, 1841, 1844 in 1845. Poročilo, z ene teh razstav, v »Novicah« pravi: »Koce Valentina Pleiweissa, kupca in fabrikanta v Kranju, so sodni možje od vseh družih za narboljši in narlepši blago spoznali in mu zavolje tega tudi srebrno svetinjo podelili.«

Kupčijski uspehi so Pleiweissovim omogočili, da so v naslednjih letih pokupili še nekaj hiš v sosesčini, pretežno v Svinjski ulici. Pa tudi take s pročelji na sedanjo Prešernovo ulico! Te stavbe so bile: Mesto št. 157 (sedaj Tavčarjeva 7), Mesto št. 183 in 184 (sedaj Tavčarjeva 12), Mesto št. 186 in 187 (sedaj Tavčarjeva 17). Tako je bilo kar sedem meščanskih hiš v posesti Pleiweissovega rodu! Nakupe teh hiš je narekovala predvsem potreba po novih poslovnih prostorih, predvsem skladiščih, pa tudi nastamba naraščajoče družine. Valentin Pleiweissu se je v prvem zakonu rodilo kar pet sinov (Janez, Konrad, Valentin, Jožef in Franc) ter ena hčerka (Marija). Pozneje je Pleiweiss dvakrat odvozel in se še dvakrat oženil; vendar sta bila druga dva zakona brez otrok. Vsekakor pa kaže tudi ta droben podatek na neverjetno vitalnost starega »kupca in fabrikanta«, ki se je potem, ko je preskrbel otroke, preselil leta 1849 v Ljubljano in si tam ustvaril z mlado ženo nov dom. Svojo kranjsko trgovino in podjetja pa je prepustil sinu Konradu.

Poudariti pa moramo takoj, da sta bila oče Valentin in sin Konrad Pleiweiss (1817 do 1865) ne le največja klienta Prešernove advokatske pisarnice, pač pa tudi zvesta pisnikova prijatelja prav do smrti — in še po njej! Zanesljivo izročilo pripovedu-

Pleiweissoev dom v Tavčarjevi ulici št. 25

je, kako je stari Valentin Pleiweiss prav do zadnjih ur obiskoval bolnika in mu prinašal vsakovrstnih okrepčil. Za Konrada Pleiweissa pa, iz ohranjenega seznama darovalcev za pesnikov nagrobnik, izvedemo, da je izmed vseh Kranjčanov prispeval največ, celih deset goldinarjev, medtem ko so bili drugi, med njimi tudi Karel Florian, zapisani le z darom enega, kvečjemu dveh goldinarjev...

Valentin Pleiweiss (1785—1866) je bil prav Konrad Pleiweiss, ki je poleg bratov Lokerjev, eden redkih kranjskih zavodnih narodnjakov, ki je upal v aprilu leta 1848 pristopiti k nevarnemu, za tiste čase skoro revolucionarnemu Slovenskemu društvu v Ljubljani. Ostali vidni Kranjčani so nasprotovali idejam in širjenju tega društva, celo opozarjali so oblasti na politično rovarjenje dunajskega in ljubljanskega Slovenskega društva! Bil pa je Konrad Pleiweiss tudi eden od prvih

Nekdanja »Svinjska ulica«, v drugi hišici ob levi, je bival in uradoval dr. France Prešeren

kranjskih naročnikov ljubljanskih »Novic«. Skratka, zaveden Slovenec in pogumen mož! Tak človek, čeprav trgovec, a vendar zaveden in kulturne, je moral gotovo biti simpatičen našemu Prešernu. Tudi za Pleiweissa bi mogel veljati pesnikov zapis Ferdinandu Schmiedu:

»Ni mi prijetno nemško ime; srčno pa ljubim kranjsko srce!«

Konradov starejši brat Janez (1808-1881) je napravil na Dunaju doktorat iz živnozdravništva in sode medicine (s tega področja je napisal kar enajst strokovnih knjig v nemščini in slovenščini). Po vrnitvi v domovino (leta 1842) je postal tajnik Kmetijske družbe, urednik »Novic« in predsednik Slovenskega društva v Ljubljani. Se vrsto drugih funkcij, časti in odgovornosti je tedanja družba naložila mlademu, energičnemu in izobraženemu politiku, ki je sčasoma postal »oče slovenskega naroda« in to ostal prav do nastopa mladoslovencev, ki so jih vodil predvsem Levstik, Stritar in Jurčič. Zaradi vesplošne dejavnosti na mnogih področjih, katerih naštevavanje bi zavzelo cel odstavek, ki mu jo je omogočala skoro čelbela marljivost, strogo in trezno, prav asketsko osebno življenje, previdna zadržanost in aristokratski nastop, je bil leta 1881 povzdignjen v pleiški stan z naslovom vitez Trsteniški, pač po kraju, od koder je izviral njegov trden žilav in zdrav kmečki rod, ki se ga Pleiweissovi nikoli niso sramovali.

Sin Janezov dr. Karel Pleiweiss, nam je ohranil mikaovo sporočilo iz svojih detinskih spominov. »Tedad (t. j. v prvi polovici 19. stoletja) in še pozneje je bila v Kranju navada, posedati ob večerih pa tudi ob nedeljah dopoldne na klopih pred hišami. Take klopiče, lesene ali kamnite, so stale skoro pred vsemi meščanskimi stavbami, navadno tik ob vežnih vratih. Na taki klopi, pred hišo, v današnji Tavčarjevi ulici št. 35 (na kamenitem portalu sta še vidni iničialki Valentina Pleiweissa, V. P., in stara številka hiše 166), sta v onih letih ko je živel Prešeren že v Kranju, predsedala z mojim očetom marsika-

tero urico. Rad sem ju poslušal in tudi sosedje ter mimoideči so se večkrat pridružili. Prešeren je znal, s svojimi duhovitimi pripombami in šegavimi opazkami, vso družbo živo zainteresirati in zabavati. Da sta živelja moj oče in pesnik v dobrem prijateljstvu, izpričuje tudi to, da sta se bratovsko tikala. Pa tudi Prešernovo pismo mojemu očetu z dne 21. januarja 1847 je eden takih dokazov.«

Ohranjeno je tudi poznejše sporočilo, da je doktor Janez Pleiweiss skupno z bratom Antonom Zoisom obiskal Prešerna v zadnjih mesecih življenja in mu, razen kulinarčnih dobrot, prinesel tudi sto goldinarjev, ki jih je zanj izposloval pri Slovenskem društvu kot podporo v stiskani bolezni. Ker pa ponosni Ribič niti v skranni sili ne bi hotel sprejeti ponižujoče podpore, ga je Pleiweiss pomiril s tem, da mu prinaša le dei izkupička od prodanega »Poezije«.

CR TOMIR ZOREC

(Nadaljevanje prihodnjic)

Valentin Pleiweiss (1785—1866)

Poletne slike

Na meji vas ne bodo vprašali za potni list. »Stampiljko pa lahko dobite, če že hočete za souvenir!« kot mi je dejal prijazen carnik v Svinesundu. Mimogrede pa me je še zaprosil, naj ga naučim zahvaliti se po jugoslovansko. Ponovila sva nekajkrat »hvala«, vendar je na koncu obupal, češ da je pretežko.

Fjord in zgodba o dečku nad 1100 m globokim prepadom

Po norveških cestah se pretakajo reke turistov skoraj vseh narodov. Da, prave reke avtomobilov z različnimi oznakami. Največ je Svedov, nato Nemcev, Francozov, Dancev itd. Turistično najbolj razvita je jugozapadna stran Norveške, ki slovi po vsem svetu s svojimi čudovitimi fjordi. To so dolgi morski zalivi, ki segajo daleč v notranjost dežele kot nekaki prsti Atlantskega oceana. Zajedajo se po več sto kilometrov daleč med gorovja, tako da človek včasih kar ne more verjeti, da je to še sploh morje. Nevedni turist bo poskusil vodo, sicer pa je fjord prav lahko ločiti od jezera. Morje namreč pušča rjave alge na

obali, ima visoko plimovanje in, kar je najbolj karakteristično, nad njegovo gladino se vedno sprepletavajo jate galebov. Obale fjordov kot jezero so sočno zelene, če so položne, se na njih navadno pasejo krave. Večina obrežij pa se strmo dviga nad morsk gladino.

Oglejmo si Nordfjord! Dolg je 130 km, širok pa največ 3 km. Ni pa to enostaven zaliv, tudi sam je razčlenjen na več rokavov. Znan je po vrtočlavih prepadih. Najgloblji je prepad pri kraju Nos, saj sega nič manj kot 1100 m globoko. Ne boste verjeli, ampak nad temi strmimi pečinami so si ljudje postavili svoje kmetije. Okoliški prebivalci so mi pripovedovali zgodbo o dečku, ki je tam doma. Nekoga dne je namreč deček, kot običajno, sedel s knjigo v roki nad prepadom. Za-

ni, ko se voda v fjordih bolj temno zeleno blešči, ko vrhovi, pokriti z večnim snegom kot ogromne bele kocke sladkorja pokažejo ves svoj sijaj v sencih neba in temnih pobočjih... ko so slapovi podobni gigantskim solzam, ki polzijo vzdolž skalnatih pobočij v fjord. Doživela pa sem, da je v takem času priplula velika turistična ladja, s katere je bilo slišati prijetno glasbo... slika pokrajine se mi je zdela tako popolna, da sem si rekla: »Ne, moja fantazija mi nikoli ni nudila take podobe, kot mi jo zdaj nudi resničnost.«

Veriga jezer

Če ni fjordov pa so jezera tista, ki krase to severnjaško deželo in zavzemajo 4% površine. Na poti od Osla do Bergena (okrog 900 kilometrov), ki vodi skozi

z Norveške

Zahodne revije skušajo na različne načine opravičevati kolonialistične težnje. Seveda, vsakdo želi priti sebe. Naslednji članek smo povzeli iz ene izmed takih revij, vendar se moramo zavedati, da so osvobodilni boji angolskega ljudstva veliko pripomogli k stanju, kakršno je zdaj in da si bodo verjetno še marsikaj izboljšali.

»Zapustil sem rodno Portugalijo in pod vročim afriškim soncem sem našel v Mocambique novo in bogatejšo domovino kot so kamniti hribi mojih dedov,« je dejal portugalski priseljenc. Temne oči je imel široko razprte in njegov kot sklesan obraz se je skušal nasmehnuti. Roke je imel krepke in velike, kožo na dlaneh pa kot ustrojeno.

»Se dobro razumete s črnimi prebivalci?« ga je vprašal obiskovalec iz Evrope. »Zakaj ne? Saj so Portugalci kot jaz. Prav tako se trudijo in delajo ter zaslužijo približno enako kot belci. Njihovi otroci sedijo v istih šolskih klopih kot moji.« Odkrit smehljal mu je zaigral na ustnicah.

Beli obiskovalec iz Evrope je nadaljeval svoje potovanje in nekaj dni po tem razgovoru je poskusil na zvit način zvedeti iskreno mnenje črncev o belcih. Približal se je visokemu črne-

Moj sosed je črnc

Portugalska provinca Angola in Mozambik v Afriki

mu možakarju, ki je marljivo delal na pravkar urejenem namakalnem področju. »Vsa ta zemlja je nekdaj pripadala samo vašemu plemenu. Pa so prišli beli tujci in se pomešali med vas. Saj to je ja zemlja črnih ljudi! Vam verjetno ni pogodu, da so tu tudi tujci?«

Ošinil ga je z zaničljivim pogledom: »Gospod, vi ne razumete naše dežele. Jaz sem Portugalec. Kožo imam res črno. Vendar, naj bi to pomenilo razliko? Prav tako smem voliti kot moji črni ali beli sosedi, ki znajo brati in pisati. Moj najstarejši sin je tajnik v mestni upravi mesta Aldria do Guica. Če bo priden in dovolj sposoben, lahko postane župan. Ko smo bili tu še sami in neuki, nam na tej zemlji ni drugega rastle kot goščava. In sedaj? Kar poglejte! Ali se še čudite, da sem ponosen na to, da sem Portugalec?«

ZAKONODAJNI SVET

Meseca marca letos je bil izvoljen v Angoli zakonodajni svet. Volilni upravičenec je bil vsak (ne glede na barvo kože), ki je imel določeno šolsko izobrazbo. Meja šolske izobrazbe je bila

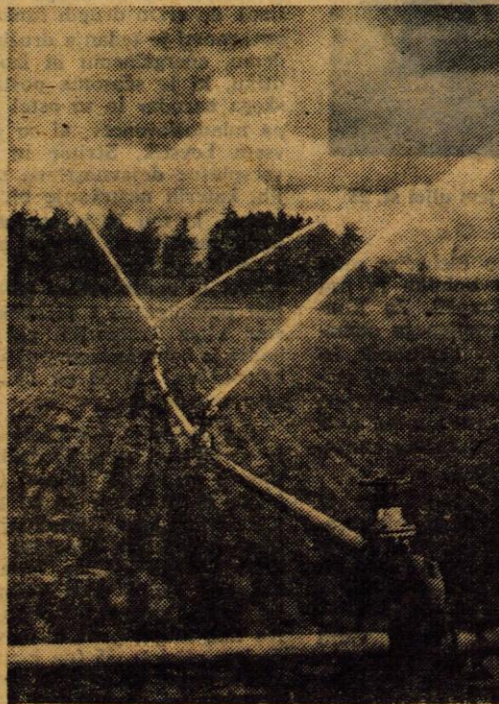
Velika razlika v pridelku zavisi v suhih predelih od namakanja. Na sliki vidimo primitivno namakanje, ki se ga še tudi poslužujejo

zelo nizka. Voliti je smel vsakdo, ki je po evropskih pojmi opravljal neki poklic in ni pripadal skupnemu gospodarstvu enega izmed rodov. Gotovo je, da bo imel zakonodajni svet v bližnji prihodnosti črno večino, saj se število ljudi, ki znajo brati in pisati, iz dneva v dan veča.

LETA 1970 V MOCAMBIQUE SPLOŠNA ŠOLSKA OBVEZNOST

Pred 10 leti je v Angoli obiskovalo redno šolo le dva odstotka črnih otrok, danes pa že polovica. V najbolj odmaknjenih krajih pa posredujejo osnovno znanje misijonske šole. V letu 1965 upajo, da bo obiskovalo že 60 odstotkov črnih otrok šolo. V Mocambique je stanje razveseljivo. Z zaključkom tega desetletja upajo, da se bo uvedla vsesplošna šolska obveznost. S tem bi bilo pa doseženo tako stanje, od katerega je ostala Afrika še zelo zelo oddaljena.

Doseljenim Portugalcem je povsem razumljivo, da njihovi otroci skupaj s črnimi obiskujejo šolo in da poučujejo črni učitelji. Nadarjeni otroci lahko nadaljujejo izobraževanje v srednjih in visokih šolah. Barva kože ni važna. V glavnem mestu Angole Sao-Paolo de Luanda in v Sa de Bandeira so visoke šole. Glavno mesto Mocambique — Laurencu Margues pa je središče akademskega izobraževanja te province.

Lahko si mislimo, da moderni način namakanja zahteva manj truda in korist je vsekakor večja

NEPISMENI BELEC BREZ VOLILNE PRAVICE

Omenili smo že, da sme voliti samo tisti, ki zna brati in pisati. Seveda velja to tudi za belce. Marsikateri beli starejši priseljenc, ki je nepismen, ni na volilnem seznamu. Povsem razumljivo je, da lahko postane črnc predpostavljeno belcu. Zakaj pa ne?!

V Angoli pa je še neka razlika, in sicer med tistimi, ki žive še v plemenski zvezi in tistimi, ki so se teh zvez razrešili in živijo po evropskem vzorcu. Med slednjimi pa je del črncev dosti večji od belcev, saj ti tvorijo le 5 odstotkov skupnega prebivalstva. Plemena v Angoli in Mocambique ne govorijo skupnega jezika, mnoga se med seboj sovražijo in njihova kulturna raven je zelo različna. Kar se dogaja izven njegove ozkoomejene plemenske meje, motrijo z nerazumevanjem in sovraštvom.

Ne v Angoli in niti v Mocambique ni restavracije, parka, kina, kluba ali zabavišča, ki bi bil določen samo za bele. Tudi biološko pomešanje ne pomeni prav nič omadeževanega in — mešanec — je sploh zaželeni cilj.

OTROŠKA UMRLJIVOST 12-ODSTOTNA

Če statistično primerjamo, nam že gole številke povedo, da stanje v Angoli ni najslabše v Afriki. Na 13.000 ljudi pride v Angoli en zdravnik, v Tanganjiki na 29.000 in v cesarski Etiopiji celo samo en zdravnik na 105.000 ljudi. Otroška umrljivost je v Angoli 11-odstotna, to je za polovico manjša kot povprečna umrljivost otrok v Afriki.

Poglejmo še nekaj gospodarskih in drugih podatkov: obe omenjeni deželi sta z 11. junijem leta 1951 postali prekomorski portugalski provinci (ne več koloniji). Angola je zelo redko naseljena, saj živi na 1.246.700 km² samo 4,7 milijona Afričanov ter okoli 100.000 Evropejcev. Na severu pridelujejo kavo in bombaž, v notranjih predelih riž in kromar, ob obali Atlantskega oceana bujno rastejo kokosova drevesa. Na jugu se ukvarjajo precej z živinorejo in gojijo tobak. Vzhodni del dežele pa je znan po zemeljskih oreh in bananah. Dežela je bogata tudi z nekaterimi zemeljskimi zakladi: z diamanti, železovo rudo, bakrom, manganom in kamenim ogljem. Sao Paolo de Luanda — ki je glavno mesto in pomembno pristanišče, ima 200.000 prebivalcev. V zunanji trgovini leta 1963 je Angola dosegla presežek.

Mocambique je manjša provinca, vendar gosteje naseljena. Na 783.000 km² živi 6,5 milijona Bantu črncev ter 70.000 belcev in Indijcev. Namakalne naprave so se razširile skorajda po vsej deželi in seveda pospešile gospodarski napredek.

Na jugu, kjer vlada suša, uspeva koroza, na severu kikiriki in riž, ob obali Indijskega oceana pa se bohotijo kokosova drevesa.

Privedila MOJCA GORJANC

Ranger VII na Mesecu

V petek, 31. julija 1964., točno ob 14.26 po jugoslovanskem času, točno kakor je bilo predvideno v centru v Pasadeni, oddaja Ranger VII. »močne in čiste« signale iz šestih televizijskih kamer, vse do trenutka, ko pade na mesečevo površino. Vesoljska ladja Ranger VII, težka 363 kilogramov, dela brez vsakršnih motenj. V zgodovinskem letu, ki je trajal 68 ur, je preletela 389.864 kilometrov, in je opravila svojo nalogo — posnela je površino Meseca.

Direktor operacij za vsemirske polete dr. Patrick J. Rygh pripoveduje:

Sistem postaj

Če bi bilo najpomembnejše, da se vsemirska ladja izstrelji in usmeri in bi se lahko usedel in čakal na uspeh, potem bi izstrelitev kozmične ladje na Mesec predstavljala zabavo, ne pa vznemirljiv prikaz tehnične virtuoznosti, kar v resnici je. Za uspešen polet ladje na Mesec smo ves čas morali spremljati gibanje zemlje in meseca, gravitacije obeh teles, karakteristiko nosilne rakete in same ladje, velikanske hitrosti in druge pojave, ki ovirajo letenje in na katere se mora računati. Seveda smo na vse to mislili že prej, vendar so to pojavi, ki jih nikakor ni mogoče tako točno vnaprej določiti. Zato so postavljene sprejemne in kontrolne postaje na raznih delih sveta. Center tega sistema je v Pasadeni v Kaliforniji, ki mu je ameriška nacionalna uprava poverila izvedbo projekta Ranger VII. Ta center bo usmerjal tudi naslednje polete na Mesec in druge planete, kakor tudi bodoče medplanetarne polete. Ostale postaje pa so še: v Avstraliji Vumer, v Južni Afriki v Johannesburgu, v Kaliforniji v Goldstounu in v Cape Kennedyju na Floridi.

Vse pripravljeno

Pet ur pred izstrelitvijo Ranger VII je center v Pasadeni vzpostavil vezo s postajo v Cape Kennedyju na Floridi in z mrežo postaj v Goldstounu, Vumeri in Johannesburgu.

Človek

Preizkušanje telemetrije — to je radijska zveza, ki prenaša tehnične in znanstvene informacije med zemljo in ladjo — se je začelo tudi že nekaj ur prej in je spremljano ves čas letenja na Mesec, to je 68 ur.

Pet minut pred poletom so sistemi vsemirske ladje pričeli izkoriščati električno energijo iz ladijske baterije. Prav ta baterija je predstavljala edini izvor energije vse do tedaj, ko so se njene sončne baterije obrnile proti soncu, kar se je zgodilo eno uro in pol po izstrelitvi.

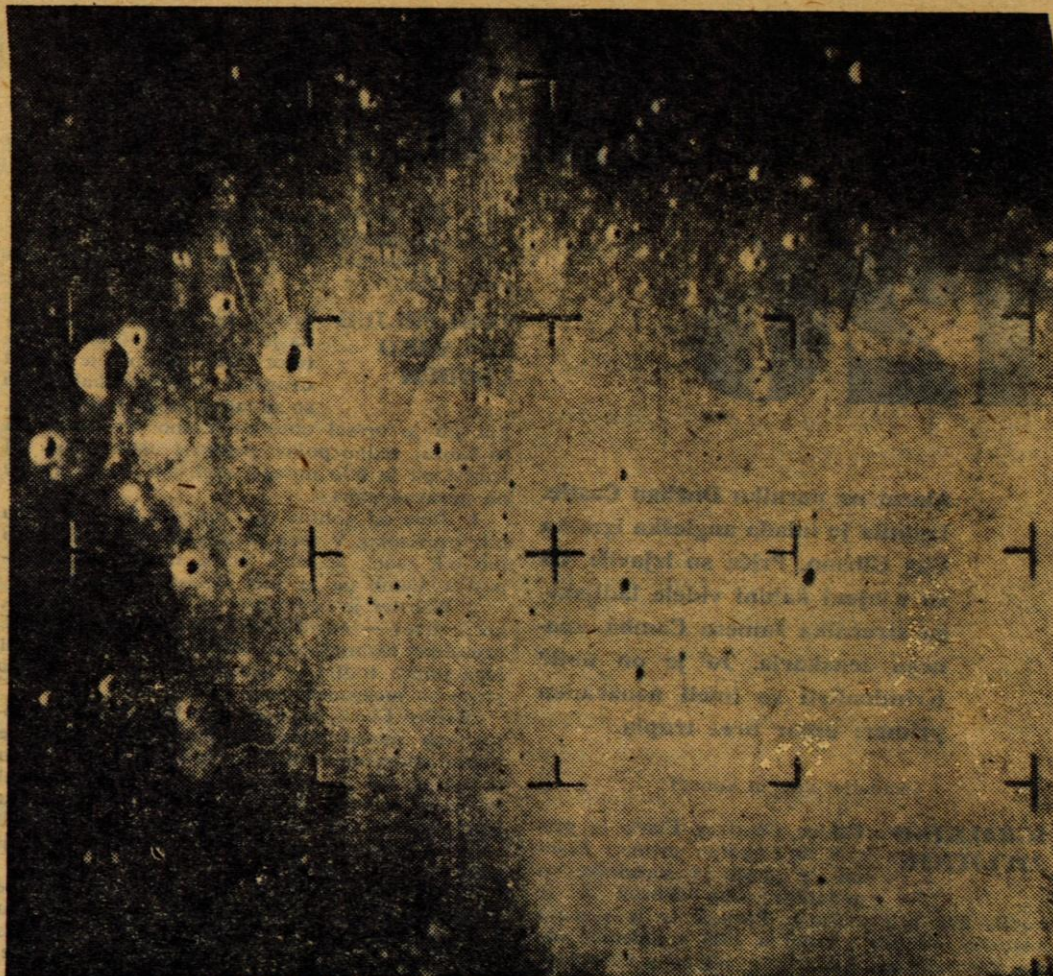
Nekaj sekund po izstrelitvi so antene v Cape Kennedyju in na otokih južnega Atlantika že spremljale nosilno raketo »Atlas Edgine«. Podatki, ki so jih dobili v centru v Pasadeni so takoj preneseni v Cape Kennedy in izračunani da bi lahko takoj pričeli z upravljanjem in spremembami z zemlje. Trideset minut kasneje so ga ujele tudi antene v Johannesburgu in ostale postaje. Prva naloga je bila uspešno izvedena. Vse postaje bodo lahko sodelovale, kajti ladja kroži po načrtih.

V centru je vedno več dela. Druga ura letenja. Novi podatki, nove naloge. Stotine in stotine znanstvenikov in tehnikov, vsi tehnični dosežki v znanosti, vse je na delu.

Povelja z zemlje, ki jih dobivajo elektronski možgani v ladji ves čas usmerjajo letenje. Vsako povelje posreduje direktor letenja preko teletiprijetev tisti postaji, ki je v tem trenutku v zvezi z ladjo. Ladja pa oddaja na zemljo, kako jih je sprejela.

Menjanje smeri

Sporočilo: Ranger VII ne leti v pravi smeri! Povelje — manever bo spremenil smer. Podatki in izračuni so točni in direktor letenja jih sporoča elektronskim možganom v

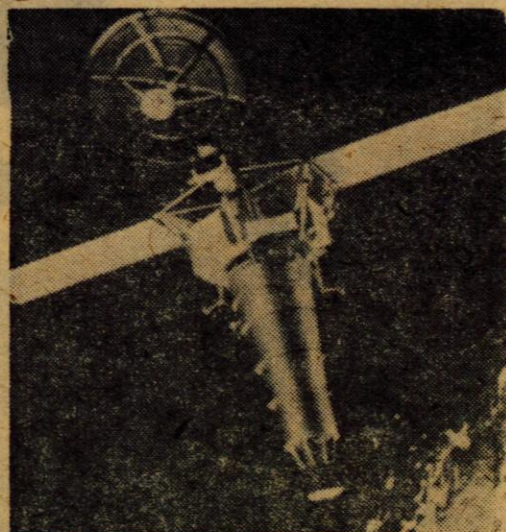
Posnetek z višine 136 kilometrov prikazuje kraterje, od katerih najmanjši ima 150 metrov v premeru

Slike Meseca

Vsa Rangerjeva komplicirana notranost, delikatni manevri, postaje po vsem svetu, tri velikanske antene za spremljanje v vesolju in sprejemanje signalov, stotine znanstve-

na mesecu

ladjo. Odgovor z ladje: sprejeto je bilo pravilno. Manever se je pričel. Samo trenutek sekunde in načrt bi se lahko pokvaril. Toda kozmična ladja je pravilno spremenila letenje. Po 48 urah

Tako je fotograf prikazal približevanje Rangerja VII Mesecu

nikov in tehnikov vse je imelo le en cilj slikati Mesec, kar pomeni prvi korak k osvajanju vesolja. Poskušali so, da bi Mesec »stal pri miru«, da bi ga lahko slikali. Uspehi so.

Ranger VII je bil opremljen s šestimi televizijskimi kamerami, ki so bile pripravljene, da pričnejo s snemanjem v različnih oddaljenostih in časih površino Meseca. Začelo se je zadnjih trinajst minut letenja. Kozmična ladja je na višini 2080 kilometrov nad površino. Snemata prvi dve kameri, in sicer vsake dve sekundi. Vsaka posname 160 fotografij. Tri minute kasneje je na višini 1520 kilometrov in snemajo že štiri kamere. Tokrat pošiljajo slike manjših površin. Vsaka kamera posname 970 slik. Zadnji posnetki so z višine enega kilometra. To so zadnji posnetki, ki jih je naredil Ranger VII. Padel je na Mesec prav tam, kjer so predvidevali znanstveniki.

ZDA so dobile prvo podrobnejšo sliko Meseca in to je prvi korak pri osvajanju vesolja.

Še veliko raziskav

Še štiri komplicirani poleti vsemirskih ladij in še podrobna raziskovanja tal, temperature, prevodnosti toplote in zvoka, privlačnosti in ozračja, potem bodo šele lahko pristali prvi potniki na Mesecu.

Priredila Tatjana Vozel

KABINA

126

Alarm na parniku Durban Castle. Izginila je mlada angleška igralka Gay Gibson. Priče so izjavile, da so v njeni kabini videle ladijskega strežnika Jamesa Camba, znane ženskarja. Jo je on ubil? Kriminalisti so imeli nenavaden primer: umor brez trupla.

(Nadaljevanje in konec)

IGRALKINO ZIVLJENJE Tožilec Geoffrey Clark je prevzel ta zamotan primer. Zaslišal je igralkine sorodnike in prijatelje. Gay Gibson se je rodila leta 1926 v Indiji. Pozneje se je s svojo materjo preselila v London. 1943, s sedemnajstimi leti, so Gay poklicali v angleško vojsko, v ženski pomožni oddelek.

Najprej je bila bolničarka. Zelo se je zanimala za oder in je zato pristopila k neki igralski skupini in nastopala v britanskih garnizijah. Bila je zelo nadarjena in delavna, vedno zdrava in ni zamudila nobene predstave.

Leta 1947 je odpotovala z materjo v Južno Afriko, kjer je bil zaposlen njen oče. V Johannesburgu je bila zelo uspešna pri radu in pri gledališču.

Z ladjo Durban Castle je potovala v Anglijo, da bi nadaljevala kariero v Londonu. Njena mati je povedala, da je bila glede ljubezni zelo neizkušena.

TUDI POLJUB JE LAHKO USODEN Tožilec Clark je bil prepričan, da je Camb ubil igralko. Profesor Webster pa je menil drugače: dogodki v kabini 126 so se lahko odigrali tudi tako,

kot jih je opisal obtoženi Camb. Pri zadavitvi se skoraj vedno pojavi pena na ustih. Proti tej trditvi pa je bilo mnogo okoliščin, ki so kazale na naravno smrt.

1. Rane od nohtov na Cambovi desni roki so bile previsoko. V vseh primerih zadavitve, ki so mu bili znani, je žrtev ranila napadalca po zapestju. Camb pa je imel zapestje brez rane.

2. Webster je imel opraviti že s tremi primeri, ko je žrtev — navidezno zdrava — umrla zaradi prevelike razburjenosti. Menil je, da je zaradi tega umrla tudi Gay Gibson. Vzrok naj bi bila srčna ali možganska kap.

Tožilec Clark se je po teh Websterjevih ugotovitvah moral vdati. Nadaljnjo preiskavo je predal sodnemu zdravniku Donaldu Tearu. Letu ni izključeval naravne smrti — kot je dokazoval Webster — toda bolj je bila verjetna nasilna smrt: zadavitve. Na Websterja so pač vplivali trije podobni primeri, ki jih je doživel v svoji praksi.

Medtem so organizirali odvetniki Geoffre Wells in I. D. Casvell obrambo za obtoženega Camba. Patologa dr. Fredericka Hockinga so pooblastili, naj preveri vse izide medicinske preiskave. Lotili so se dela.

Wells je odšel v Johannesburg in odkril naslednje: Gay Gibson je imela pogosto omedlevico, tožila je o bolečinah v levi roki — značilen znak za obolenje srca. Bila je v strahu, ker je pričakovala otroka. Imela je ljubezensko razmerje z nekim bogatašem, ki ji je za to dal 500 funtov. Razen tega pa še druge moške. Ljudje, ki so Gay Gibson dobro poznali, so govorili o njeni nevrozi in histeriji.

ODKRITA NAPAKA SCOTLAND YARDA Wells je v Afriki dobil tri zanesljive priče in odšel v London, da bi dokazal dvoje: igralkino bolezen in njeno nagnjenje k moškim. V Londonu ga je čakalo presenečenje.

Dr. Hocking je namreč odkril na igralkini rjuhi precej velik madež od seča. Scotland Yard tega madeža iz nepojasnjenih razlogov ni našel.

Sodeč po tem odkritju, je torej Camb igralko zadavil. Hocking je sicer izjavil, da je kljub temu mogoča naravna smrt.

Odvetnik Wells je bil v težavah. Ali naj po tem odkritju odpove Hockingu sodelovanje, prav tako Websterju, ki je prav tako vedel za to. S tem bi obramba izgubila dva strokovnjaka in možnost dokazati poroti naravno smrt. Samo s prčami iz Afrike proces še ne bo dobljen. Wells se je odločil, da bo Hockingovo odkritje povedal sodišču. Upal je, da bo avtoritetama Hockingu in Websterju kljub temu odkritju, uspelo prepričati poroto, da je igralka umrla naravne smrti.

18. marca 1948 se je začel v Winchesterju proces proti Jamesu Cambu. Dvorana je bila polna radovednežev. Pri ljudeh je povzročil ta primer nenavadno zanimanje.

Camb je bil izgubljen v trenutku, ko je stopil h govornici sodni zdravnik dr. Teare. (Teare ni vedel za Hockingovo odkritje).

Tožilec ga je vprašal: »Ko ste se seznanili s tem primerom, na kaj ste najprej pomislili?«

»Na seč,« je odvrnil Teare.

Tožilec: »Obramba je izjavila, da je našla na igralkini rjuhi madeže od seča. To torej pomeni po vašem mnenju, da je James Camb igralko zadavil?«

Teare: Da!»

Obramba se je zagrizeno borila, toda zaman. K Tearovi izjavi so prišle na vrsto še druge okoliščine, ki so težko obremenjevale Camba: kdo je sprožil zvonec (verjetno je igralka klicala pomoč, ko je postal Camb vsiljiv), kje je igralkina črna pižama, Cambovo zanimanje za potnice.

James Camb je bil obsojen na smrt.

Leta 1948 so v Angliji razpravljali za in proti smrtni kazni, zato tega leta ni bil nihče usmrčen. To izjemno stanje je Camba rešilo vešal. Obsojen je bil zaradi umora na dosmrtno ječo.

Priredil U. Z.

Štirinožni umetniki

Filmska psa Rin-tin in Lassie imata naslednike, ki ju prekašajo v manjškateri spretnosti. Na levi sliki vidi mo Tora na sprehodu z otrokom. Njegova najljubša vloga je paziti na otroke in jih reševati. — Na desni sliki London, Toro in Thorn kot artistii.

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 19. SEPTEMBRA DO 25. SEPTEMBRA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 19. sept.

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Nekaj solistične glasbe — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Ko bi bil velik... 9.40 Orkestrji in pevci zabavne glasbe iz Sovjetske zveze — 10.15 Moderni plesni ritmi — 10.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahke opoldanski glasbeni spored — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Mali glasbeni mozaik — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje zbor Ljubljanski zvon — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Prizori iz Dvořakove Rusalka — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Lepe melodije — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Plesni zvoki — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi.

NEDELJA — 20. septembra

6.00 Dobro jutro — 7.15 Narodni in domači zvoki — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.40 Iz glasbenega albuma za mladino — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - I. — 10.00 Še pomnite, tovariši... — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.50 Deset minut z orkestrom Al Caiola — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Vedre melodije z velikimi zabavnimi orkestri — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - II. — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Med virtuosnimi skladbami — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Lepa Vida — radijska priredba baleta — 20.50 Športna poročila — 21.00 Melodije v izložbenem oknu — 22.10 Godala v noči — 23.05 Nočni komorni koncert.

PONEDELJEK — 21. sept.

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Iz arhiva domačih vizarjev — 8.35 Zabavna glasba iz Madžarske in Bolgarije — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.10 Deset otroških zborov — 9.25 Od koračnice do scherza — 10.15 Arrau igra Chopina — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za srednjo

stopnjo — 14.35 Iz koncertantne literature za klarinet — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z našimi solisti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 S knjižnega trga — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Iz naših studiov — 20.45 Aran — opera — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Melodije za lahko noč.

CETRTEK — 24. sept.

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Slovenske narodne pesmi — 8.25 Romunski in poljski pevci zabavne glasbe — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Veseli pozdravi — 9.40 Venec pesmi iz Moravske Slovaške — 10.15 Z opernimi pevci po svetu — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Jugoslovanski pevci popevk — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Mali glasbeni mozaik — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Perpetuum mobile in Serenada — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi po glasbenih galerijah — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistična oddaja — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Cetrtkov večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Literarni večer — 21.40 Glasbeni nokturno — 22.10 Jazz s plošč — 23.10 Iz sodobne madžarske in češke glasbe.

TOREK — 22. septembra

7.15 Lahka koncertna glasba — 8.05 Jugoslovanski pevci popevk — 8.30 Naši zbori in ansambli poje pesmi raznih narodov — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Mladi izvajalci — mladim poslušalcem — 9.40 Dvajset minut z majhnimi zabavnimi ansambli — 10.15 Z domačih odrov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Z bolgarskimi in sovjetskimi pevci zabavne glasbe — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Trije romunski simfonični plesi — 14.50 Zvoki kitar — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V terek na svidenje — 16.00 — Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z zabavnimi orkestri — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Koncert po željah poslušalcev — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Silhuete iz nemške glasbe — 20.20 Radijska igra — 21.00 Impresije noči — 21.40 Veseli zvoki — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert.

SREDA — 23. septembra

7.15 Narodni in domači zvoki — 8.05 Plesni orkester Gene Dorsin — 8.25 Iberia — simfonična suita — 8.55 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.10 Slovenski pevci zabavne glasbe — 10.15 V tričetrtinskem taktu — 10.30 Clovek in zdravje — 10.40 Skladbe Lucijana Marije Škerjanca in Matije Bravničarja — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za srednjo

K I N O

Kranj »CENTER«

19. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16., 18. in 20. uri, premiera franc. barv. CS filma MISTERIJE PARIZA ob 22. uri

20. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 15., 17. in 19. uri, domači film LITO VALOVITO ob 21. uri

21. septembra domači film LITO VALOVITO ob 16., 18. in 20. uri

22. septembra domači film LITO VALOVITO ob 16., 18. in 20. uri

23. septembra franc. barv. CS film MISTERIJE PARIZA ob 16., 18. in 20. uri

24. septembra franc. barv. CS film MISTERIJE PARIZA ob 16., 18. in 20. uri

Kranj »STORŽIC«

19. septembra premiera sovj. filma NJIH TRINAJST ob 20. uri, premiera franc. barv. CS filma MISTERIJE PARIZA ob 22.30

20. septembra amer. barv. film TRAPER KELY ob 14., 18. in 20. uri

21. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 18. uri, premiera franc. filma LJUBEZENSKI PAR ob 20. uri

22. septembra meh. barv. film PESEM UPORNIKA ob 10., 16., 18. in 20. uri

23. septembra franc. film LJUBEZENSKI PAR ob 16., 18. in 20. uri

24. septembra franc. film LJUBEZENSKI PAR ob 16., 18. in 20. uri

Stražisce »SVOBODA«

20. septembra amer. barv. film TRAPER KELY ob 16. uri, amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 18. uri, franc. barv. film BOCACIO 70 ob 20. uri

Cerklje »KRVAVEC«

19. septembra franc. barv. CS film SALAMBO ob 20. uri

20. septembra franc. barv. CS film SALAMBO ob 16. in 19. uri

Ljubno

19. septembra angleški film V SOBOTO ZVEČER, V NEDELJO ZJUTRAJ ob 20. uri

20. septembra jugoslovanski film PLES MLADOSTI ob 18. uri

Podnart

19. septembra franc. barv. film BALET PARIZA ob 20. uri

20. septembra nemški barv. film GROFICA MARICA ob 17. in 19. uri

21. septembra amer. film PRVI UPORNIK ob 19. uri

24. septembra sovj. barv. film LJUDJE S SEJMA ob 19. uri

Jesenice »RADIO«

18. septembra jugoslovanski film MACEK POD CELADO

19. do 20. septembra ital. franc. barv. CS film MONGOLI

21. septembra ital. barv. film AIDA

22. do 23. sept. ital. franc. barv. CS film PUSTOLOVŠČINE V ZIMSKIH PRAZNIKIH

Jesenice »PLAVŽ«

19. do 20. sept. ital. franc. barv. CS film PUSTOLOVŠČINE V ZIMSKIH PRAZNIKIH

21. do 22. sept. ital. franc. barv. film MONGOLI

Zirovnica

19. septembra franc. film ROBERTO LA ROCCA

20. septembra ruski film OPTIMISTIČNA TRAGEDIJA

23. septembra ital. franc. barv. film MONGOLI

Dovje-Mojstrana

19. septembra ruski film OPTIMISTIČNA TRAGEDIJA

20. septembra franc. film ROBERTO LA ROCCA

Koroška Bela

19. septembra jugoslovanski film MACEK POD CELADO

20. septembra franc. ital. barvni. CS film TRIJE MUSKETIRJI II. del

21. septembra franc. barv. CS film PUSTOLOVŠČINE V ZIMSKIH PRAZNIKIH

Kranjska gora

18. do 19. sept. ital. barv. CS film TRIJE MUSKETIRJI II. del

20. septembra jugoslovanski film MACEK POD CELADO

Radovljica

19. septembra franc. barv. CS film PRIVATNO ŽIVLJENJE ob 20. uri

19. septembra nemški barv. film GROFICA MARICA ob 18. uri

20. septembra franc. barv. film PRIVATNO ŽIVLJENJE ob 15.30 in 20. uri

20. septembra franc. barv. CS film BALET PARIZA ob 17.30

20. septembra nemški barv. film GROFICA MARICA ob 10. uri popoldne

22. septembra amer. VV film PRVI UPORNIK ob 18. in 20. uri

23. septembra sovj. barv. film LJUDJE S SEJMA ob 18. in 20. uri

24. septembra ital. barv. CS film TARUS, ATILOV SIN ob 20. uri

25. septembra ital. barv. CS film FRA DIAVOLO ob 20. uri

Prečudno raznovrstne so z rdečo zastavo. Kameleon je Pride vroča noč in sanja navade živali, nihče jih ne poslušal in razmislil varno se mi o noju, afriški ptici. bo do kraja razumel. plovbo Toncljeve barke in Ponosno dirja po puščavi, sklenil: »Jaz tudi!« Od ta-

krat se ti ni več moč zane-
bila, še zdaleč ne podobna
našim moškimi, ki materi
puste otroka in se tožijo za
vsakega jurja vzdrževalnine.
Pridno si je znašala gnezdo,
negibno je čepela na jajcu in
potrežljivo kot upokojenci
čakala. Pa se je zgodilo, da
je nekega dne videla, kako
umirajoči okraji in republi-
ka prenašajo na občino dolž-
nosti in institucije, denarja
seveda ne. In je spak ptičji
to videl in razmislil in skle-
nil: »Jaz tudi!« Široko je za-
zija s kljunom kot kak di-
rektor, ki pred občinsko
skupščino razgrinja objektiv-

sti na njegovo barvo.
Nato se mi je neke noči
sanjalo o sraki, oziroma o
njenem gnezdu. Nikakor ni
bilo tako kot danes, pač pa
lepo na pogled in urejeno.
Ali sraka veliko leta sem ter
tja, ko da bi jo kdo dnevni-
ce plačeval, stika tu in tam,
vidi to in ono, in glej, na
lepem stakne arhitekta, ki
so pravili o njem, da je se-
dem šol zafušal in tri uprav-
na poslopja. Vidi sraka arhi-
tektova skrupucala in razmi-
sli njegov standard in skle-
ne: »Jaz tudi!« Danes gradijo
srake le še sračja gnezda.

neustrašeno gleda težavam v
oči, ne obrača stran glavé,
v pesek je ne vtika. Nato se
zgodí, kar je bilo usojeno.
Noj vidi, kako v zaplankar-
ski občini strežejo komunal-
nim in družbenim potrebam.
Kaj zato, če avtomobilom na
neasfaltiranih cestah pokajo
amortizerji, če se podira šo-
la, če prhni trgovska mreža!
Občinska skupščina ima ven-
dar drugega dela dovolj: ka-
ko vleči deficitna podjetja
iz vode, kako jamrati zaradi
sedanje delitve narodnega
dohodka. Noju je postopek
všče; kadar se poslej pred
težavami znajde, glavo v pe-
sek vtakne in na vrat tabli-

Spakovo zlato

Na Brinjem vrhu nad Žirovnico je v starih časih živel škrat, grbasti spak. Nihče ni vedel, kod prebiva, a žirovniški pastirji, ki so na fratah Brinjega vrha pasli ovce, so si pripovedovali, da je spak dupljenik, ki se skriva v dupljenici, kjer leto in dan dremucka in čuva zlati zaklad, po hosti pa se sprehaja samo enkrat v letu, v kresni noči.

Tako je neko kresno noč mlad ovnar odšel v hosto na potep, da bi srečal grbastega spaka in mu potajeno sledil, kam se bo skrivil, da bi našel votlo drevo in se domogel do škratovega zlata. Hodil je in hodil, dokler ni sredi noči, ko je v Žirovnici odbila ura polnoči, zares srečal spaka, ki je zagodrnjal:

»Hodi za menoj, pa boš postal bogat ko medved kosmat...«

Pastir si ni dal dvakrat reči! Sel je za škratom, ki se je ustavil pred starim, votlim drevesom in velel:

»Zdaj pa le sezi v dupljenico in si pastirsko torbo nategi z zlati!«

Pastir je grabil in grabil, a ko je napolnil torbo, je potegnul z glave klobuk in še vanj nagraobil zlata.

Spak pa ga je gledal in gledal in jezljivo godrnjal:

»Kdor ni z majhnim zadovoljen, ta velikega ni vreden!«

Lakomni pastir pa ga ni poslušal, ampak je kar grabil in grabil, dokler ni iz škratove dupljenice nagraobil toliko zlata, kolikor ga je mogel nesti.

Škrat pa je še kar naprej godrnjal in godrnjal, dokler ga ni pastir zavrnil:

»Od dobrih besedi se nihče ne zredi!«

Takrat je spak izgubil, ko da bi se v zemljo udril. Pastir pa si je mislil: »Zdaj sem bogat ko kozel rogat.« In je zapustil planino, ker nič več ni hotel ovac pasti, ter se napolnil v dolino.

V prvi krčmi se je ustavil ter krčmarju veličavo ukazal, naj mu prinese svinjsko kračo in pijačo.

Kjer je vino, kjer je krača, hitro najdeš pomagala! Tako je tudi oholi pastir vabil k obloženi mizi vsakega, ki ga je pot zanesla v krčmo.

Velik hrup — majhen kup! Ko je pastir hotel plačati, kar je s pajdaši zajedel in zapil, je segel v torbo po zlatnike. A namesto zlatih cvenkov, je iz nje potegnul — suho listje... Krčmar se je razjezil in pastirja napodil iz krčme, še prej pa ga je premlatil ko mlatič izmlačenko.

Žirovčani pa še daždanašnji pripovedujejo, da je lakomni pastir, ki z malim ni bil zadovoljen in grbastega spaka ni poslušal, od žalosti pozabil govoriti. Dokler je živel, je po fratah in zelenicah seganjal ovce, vmes pa žalostno bebljal:

»Kdor ni z majhnim zadovoljen, ta velikega ni vreden...«

Lojze Zupanc

Sanje o živalih

ne vzroke izgube, prijel jajce in ga odnesel v srakoperjevo gnezdo. Potem pa frrr! Ne mine štirtindvajset ur in spet se mi sanja, to pot o papigi. Lepo modro molči, nobene ne črhne, kaj šele, da bi za človekom ponavljal po papagajsko, kakor to dela danes. Toda pride papiga v stanovanje funkcionarja Meketača, gleda ga in opazuje njegove navade. Vprašan za mnenje tovariš Meketač zyečer zamišljeno molči, zjutraj pa hiti brati časopis in nato v duhu uvodnikov in referatov kot navit odgovarja. Zlahtna ptica ga posnema in postane, kar je

co obesi: Zaradi objektivnih težav reševanje problema odloženo! Še se mi sanja o živalskih karakterjih in manirah: zdaj o slonu debelokožcu, potem o petelinu nagnojniku, nato o lisici zvitorepki, — ne bi jih naštel do konca! Na zameriti sanjam, zato jih nekaj zapišem. Ugovore in morebitne pritožbe je poslati na naslov: Zavod za sanje občanov trdoglavske občine, referat za pritožbe. Čuk v tranzistorju

Televizija

SOBOTA — 19. septembra

RTV Ljubljana 19.15 Objava dnevnega sporeda, 19.17 Kaj bo prihodnji teden na sporedu, 19.32 Serijski film za otroke — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana 20.30 Cik-cak — RTV Beograd 20.45 Ogledalo državljana Pokornega — RTV Ljubljana 21.45 Dick Powell vam predstavlja. 22.35 Poročila.

NEDELJA — 20. septembra

RTV Ljubljana 9.30 Delež iz cirkusa — RTV Beograd 10.00 Kmetijska oddaja,

Športno popoldne — RTV Ljubljana 18.00 Mladinski TV klub, 19.00 87. policijska postaja — RTV Zagreb 20.45 Quiz, 21.45 Poročila.

PONEDELJEK — 21. sept.

RTV Ljubljana 11.40 Televizija v šoli, 15.20 Televizija v šoli — ponovitev, 16.40 Ruščina na TV, 17.10 Angleščina na TV — RTV Beograd 17.40 Francoščina, 18.10 Risanke — RTV Ljubljana 18.25 Napoved dnevnega sporeda, 18.30 TV obzornik, 18.45 Poljudnoznanstvena oddaja — RTV Beograd 19.15 Tedenski športni pregled, 19.45 Propagandna oddaja, 20.00 TV dnevnik, 20.30 Glasbena od-

daja, 20.40 TV drama, 21.40 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana 21.45 Naš teleobjektiv, 22.00 TV obzornik.

TOREK — 22. septembra

Ni sporeda!

SREDA — 23. septembra

RTV Zagreb 17.10 Angleščina na TV — RTV Ljubljana 17.40 Pravljica za najmlajše, 17.55 Pionirski TV studio, 18.25 Napoved dnevnega sporeda, 18.30 TV obzornik, 18.45 S kamero po Afriki — RTV Beograd 19.15 Resna glasba, 19.45 Propagandna oddaja, 20.00 TV dnevnik, 20.30 Lirika — RTV Zagreb 20.40 Zabavno-glasbena od-

daja — 21.30 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana 21.35 TV akcija, 21.45 Kulturna kronika, 22.15 TV obzornik.

ČETRTEK — 24. sept.

RTV Zagreb 10.00 TV v šoli — RTV Beograd 11.00 Francoščina — RTV Ljubljana 16.40 Ruščina na TV, 17.10 Angleščina na TV — RTV Beograd 17.40 Na črko, na črko — RTV Ljubljana 18.25 Objava dnevnega sporeda, 18.30 TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Po Jugoslaviji — RTV Ljubljana 19.15 Glasbena porota, 19.45 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana 20.00 TV dnevnik

PETEK — 25. septembra

RTV Zagreb 17.10 Angleščina na TV, 17.40 TV v šoli — RTV Ljubljana 18.10 TV slikanica, 18.25 Objava dnevnega sporeda, 18.30 TV obzornik, 18.45 TV tribuna — RTV Beograd 19.15 Narodna glasba, 19.45 Propagandna oddaja, 20.00 TV dnevnik, 20.30 Propagandna oddaja, 20.55 Prenos — RTV Ljubljana 22.05 Kiparski simpozij, 22.35 TV obzornik.